

ספיר וירגלום

אוצר של אבני חושן, פנינים יקרים
חידושים, ביאורים ורעיונות נפלאים
שזורים ומשולבים סיפורי צדיקים
בדרכי טובים ואורחות ישרים

על חודש אלול וראש השנה

משיעוריו ושיחותיו של
הגאון רבי מנחם מנדל פומרניץ שליט"א
אב"ד "באר ישראל"
וריש מתיבתא "עוז והדר"

מהדורת "קקן טללי ברכה"

אוצר פניני החסידות
שעל ידי מכון "אור לישרים" ירושלים - נהריה
ערב ראש השנה תשפ"ד

אלול בא לקראת ימי הרחמים והרצון

הכּוּן לקראת אלהיך ישראל

אם לפני כל מצוה יש להקדים הכנה כדי לקימה באפן המעלה ביותר, על אחת כמה וכמה מחיבת הכנת הלב וטהרתו לפני הימים הנוראים, ימי הדין והמשפט לכל באי עולם, כפי שדרשו דורשי רשומות כי 'תמוז' ראשי תבות - זמני תשובה ממשמשים ובאים, ו'אב' ראשי תבות - אלוּל בא.

עורה מתרדמתך לקראת חדש הרחמים והסליחות הממשמש ובא, התנער מאבק החלין שדבק בך! השל את מחלצות העונות שעטית עליה, ושבר את המחצה המפסקת בינה לאביה שבשמים!

המיטיב לקלט קריאת התעוררות זו, ומתחיל כבר בחדשים אלו בהכנות נמרצות לקראת הימים הנוראים, זוכה בחדש אלוּל להתעלות מרבה ולקרבת אלקים, עד שביום הדין, בעת עמדו לפני אדון כל הארץ, יוצא הוא זכאי בדינו.

לידי בזיון

יש לדעת שעבודת ההכנה לימים הנוראים אינה מתחילה מחדש אלוּל. חסידים ואנשי מעשה מתכוננים במשך כל השנה כלה לראש השנה, ולמצער מיום ט"ו באב, והיו צדיקים שעוד בעצומם של תשעת הימים כבר עסקו בהכנה לימים הנוראים.

וכך נהוג היה אצל הסבא-קדישא רבי יששכר דב מראדושיץ זיע"א:

בכל שנה נוהג היה לסים מסכת ביום ה' באב - יום ההלואה של האר"י הקדוש, ועורף סעודת סיום לאנשי שלומו, ומדי שנה היה הרבי מספר את הספור הבא כהכנה לראש השנה.

היה היה באחת הערים יהודי שהתקשה ביותר בקיום הסעיף הראשון ב'שלחן ערוה': "יתגבר כארי לעמד בבקר לעבד בוראו" (או"ח סי' א א). חזק היה עליו יצר

השנה, ובקשי רב היה מזדחל ממטתו כאשר השמש עמדה ברום הרקיע, עד שבפי כל בני העיר היה מפרסם בכנוי 'פאפער' - 'ישנוני' בשפת היידיש.

אתא ובא ראש השנה. כל יהודי העיר השכימו קום ומהרו לבית הכנסת עם המחזורים בידיהם. הן אמרו הקדמונים (דרכי משה או"ח סי' תקפג) בשם הירושלמי: "הישן בראש השנה - ישן אף מזלו".

חרדת הדין מרגשת בחלל האויר. פחד ואימה אפפו את הכל, ועצמותיהם זו לזו נקשו. הן יום הדין הוא.

התפלה מתחילה השפם בבקר, עוד טרם יצאה השמש על הארץ.

גם בביתו של מידענו, 'דער פאפער', היה יום הדין.

זוגתו הכשרה השכימה קום עוד לפני עלות השחר, ובעודה מתארגנת ליציאה, העירה את בעלה: "ראש השנה היום, התפלה תכף מתחילה... עליך לקום!"

מבין הכרים והפסות נשמע קולו המנמנם של הבעל המתהפך במטתו למורת רוחה של האשה שהזדרזה לצאת אל בית הכנסת, פן תאחר לאמירת 'אדון עולם'.

עמוד השחר שהאיר את פני המזרח לא גרם למידענו להזדחל ממטתו החמה, שעות אלו היו בגדר עצומו של הלילה לגביו, וצעדי הממהרים אל התפלה מבחוץ כלל לא חדרו לתת-הכרתו המנממת.

הדקות חלפו, והשמש יצאה על הארץ.

האשה החסודה נאלצה לצאת מבית הכנסת, עליה להאכיל את תינוקה שלבטח התעורר משנתו.

הדלת תסוב על צירה והעצל על מטתו.

"מה ארע לך?!" קראה בתדהמה לעבר בעלה המתחפר במטתו.

"האינה יודע שראש השנה היום??? התפלה בעצומה, כבר אוחזים ב'ברוך שאמר', ואתה ישן..."

לשוא. דבריה כלל לא חדרו מבעד למחו אחוז התרדמה.

חלומות פז אפפוהו, והוא שרוי היה בעולם אחר, למרבה הבושה. גם כשסיימה להאכיל את עוללה ויצאה בחזרה לבית הכנסת, לא נראתה תוזה מכוונו.

"ראש השנה היום! קום נא!" התחננה בפניו טרם צאתה מהבית; לפחות תתפלל היא בצבור...

הזמן חלף ושוב שבה האשה לביתה לראות את שלום ילדיה. בית הכנסת אפוף היה באוירת יום הדין, בכיות ותפלות, פנים כבושות במחזור, וקולו של החזן נשמע מסלסל ב'המלך'.

ואלו בביתה - מתהפך בעלה על מטתו בפעם המי-יודע כמה...
דמעות עמדו בעיניה.

"עד מתי תישן?! התחננה. "קום כבר, בעוד רגע יתפללו שמונה-עשרה של שחרית..."

אף מלבד קול עמום שנשמע מבעד לשמיכה, לא נראה כל שנוי.
חבלי השנה סגרו עליו ככבלי-ברזל, והוא לא מסגל היה לקום.
בלתה האשה את מעשיה בבית, ויצאה במפח-נפש בחזרה לבית הכנסת.
דמעות-צער הרטיבו את דפי מחזוריה.

כאשר יצאה בשלישית לביתה, בחזרת הש"ץ של שחרית, בטוחה היתה שהפעם יתנער ממטתו ויריץ לבית הכנסת; הן זמן קריאת התורה מתקרב. אף למרבה הזעזוע, גם זה לא הועיל.

התדרמה מאנה לסור מעליו, וכל תחנוניה והפצרותיה נתקלו בלעגו של המלאך הממנה על השנה. כשפניה שטופות דמעות עזבה את הבית. לפחות תספיק לשמע את שליח הצבור.

בפעם הבאה שעשתה את הדרך אל הבית, היתה בטוחה כי פעת תמצא את המטה ריקה.

בבית הכנסת אוחזים היו בעצומה של קריאת התורה, ובעל התוקע כבר התפונן למצות היום שתתקיים מיד לאחר מכן.

למראה בעלה הישן במטתו, פרצה זעקה מפיה: "כבר אוחזים בקריאת התורה!!!
בעוד זמן קצר יתקעו בשופר!!!"

הפעם פרצה הזעקה הנואשת את סף הכרתו של הבעל, והוא זנק מן המטה בבהלה.
תקיעת שופר!!! הוא עלול חלילה להחמיץ מצות עשה מן התורה...

אחוזי-בהלה עטה לגופו את הבגד הראשון שמצא, ורץ לבית הפנסת בפנים
אדמדמות וקורי-שנה על עיניו.

בבית הפנסת עמדו הכל באימה וביראה.

קריאת ההפטרטה הסתיימה זה עתה. על הבימה עמד התוקע עטוי ב'קיסל' הלבו, וטליתו מפשלת לו עד פיו. לצדו המקריא, ודממה מתוחה שורה.

הדלת נפתחה בבת-אחת.

מבעד לפתח פרץ פנימה בנשימה טרופה מידענו 'דער פאפער', בגדיו מרשלים, פניו בלתי-רחוצות, וזקנו מעטר בנוצות שדבקו בפניו בשנת הלילה הארפה...

מאות זוגות עינים ננעצו בו בתדהמה, וסמק ארגמני עז כסה את פניו. באותו רגע יחל שהאדמה תפתח את פיה ותבלע אותו.

אם לא די במבטים ההמומים שנשלחו לעברו, באו גלי הצחוק. הראשונים היו הילדים שהמחזה המבדח הפיג את השעות הארכות של התפלה הרצינית, ובעקבותיהם הקהל כלו.

הגבאי הנמרץ אמנם נסה להסות את הצבור, והרב אף הרצין את פניו עוד יותר ודפק על הבימה, אף לא הצליח לעצר את השחוק שתקף את כלם. כאלו התרה הרצועה.

הליצנים שבצבור כונו לעברו את מיטב עקיצותיהם השנוניות, והמליצות המחודדות עברו במהירות מאיש לרעהו.

הזאטוטים שזהו את שעת הכשר, התקבצו סביבו כדרפם והחלו להתקלס בו, עד שהוא שאל את נפשו למות.

מעולם לא יכל היה להעלות על דעתו שקימים בעולם בזיונות שכאלו...

"הבושה העצומה שספג באותו היום", אמר הסבא-קדישא, "עלתה השמימה, עד שפסקו בבית דין של מעלה, שבשוכר היסורים הללו יתפפרו כל עונותיו".

ומדי שנה היה הסבא-קדישא מראדושיץ מסים ואומר:

"הנה, הימים ימי האבלות על חרבן בית המקדש, ואנו יושבים כעת בסעודה. היש לה בזיונות גדולים מאלו?"

ומדי דברו היו זולגות מעיניו דמעות כמים, עד שהכוס של ברכת המזון התמלאה:

"יהי רצון שתעלה הבושה הזו לפני כסא הכבוד, ובזכותה יכפרו עונותיהם של כל ישראל..." (נפלאות הסבא קדישא' ח"ב עמ' לח)

אל תפנו אל ה'אלולים'

חדש אלוּל מיוחד הוא בתפוצות ישראל מקדמת דנא לתשובה והתקרבות לפורא, בפרוס הימים הנוראים.

אמנם, מן הראוי לכל אדם שלא להמתין עד לחדש אלוּל, אלא לשוב בתשובה בכל השנה. וכך היה אומר התנא הקדוש רבי אליעזר (שבת קנג.): "שוב יום אחד לפני מיתתך". שאלוהו תלמידיו: "וכי יודע האדם באיזה יום ימות?!"

אמר להם: "לך פגנת! ישוב בכל יום שמו ימות מחר. ונמצא כל ימיו בתשובה..."

וכך פרש רבן יוחנן בן זפאי את דברי שלמה המלך עליו השלום (קהלת ט ח) 'בכל עת יהיו בגדיה לבנים ושמן על ראשה אל יחסר', על התשובה בכל עת:

משל למלך שזמן את עבדיו לסעודה ולא קבע להם זמן מסים.

פקחים שבהם הכינו את עצמם בבגדי כבוד פראוי, והמתינו בפתח בית המלך. הבינו, שכיון שבבית המלך מאום לא חסר, בכל רגע יכול המלך לקרואם אל הסעודה.

ואלו הטפשים שבהם, הלכו להם למלאכתם. אמרו לעצמם: וכי תתכן סעודה ללא הכנה וטרחה לפנייה?!

כאשר יטרחו ויכינו את הסעודה - נתפונן אליה.

והנה, קרא המלך אל הסעודה בפתאומיות, וכל העבדים הכרחו להתיצב תכף ומיד.

הפקחים נכנסו כשהם לבושים ומוכנים פראוי, ואלו הטפשים בהלו אל הסעודה בבגדים מלכלכים ובלתי ראויים.

שמח המלך לקראת עבדיו הפקחים, וכעס על הטפשים.

"הפקחים שהתכוננו פראוי - ישובו לאכל ולשתות, ואלו הטפשים שלא התכוננו - יעמדו סביב ויביטו בהם..." אמר.

והנמשל הוא על העתיד לבא.